

SUÇA SÜRÜKLENEN REFAKATSİZ SURIYELİ ÇOCUK: SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ OLGU SUNUMU

AN UNACCOMPANIED SYRIAN CHILD WHO PUSHED TO CRIME : SOCIAL WORK INTERVENTION CASE REPORT

Metin Gani TAPAN*
Murat DERİN**

Öz

Son yıllarda zorla yerinden edilen insanların sayısında önemli bir artış yaşanmaktadır. Bunun nedenleri arasında, savaş ve çatışmalar, politik istikrarın yakalanamayışı, devlet tarafından yapılan baskılar, silahlı grup ve çetelerin eylemleri, ekonomik sosyal krizler gibi pek çok neden bulunmaktadır. Bununla birlikte bu önemli sosyal soruna yönelik küresel bir duyarlılık oluşturulamamış, yeterli ilgi ve destek sağlanamamıştır. Bu nedenle çok sayıda insan için yaşadığı süreçten çok ciddi zararlar görmüş, mağdur durumda bulunan birçok insan yerinden olmuş, başka ülkelere sığınmış ya da bu süre zarfında hayatını kaybetmiştir.

Bilindiği üzere bu sürecin yaşandığı en önemli coğrafyalardan birisi de Suriye'dedir. Suriye Arap Cumhuriyetinde 2012 yılında başlayan iç karışıklık sonrasında sayıları dört milyonu bulan sığınmacı ülkemize göç etmiştir. Bu ölçüde bir göç olgusu sığınmacıları ve göç edilen ülkeler açısından birçok sosyal krizi beraberinde getirmiştir. Bu süreç engelliler, çocuklar ve diğer kırılgan gruplar açısından daha farklı biçimde zorluklar yaşanması anlamına gelen bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu makalede Suriye iç savaşı sonrası ülkemize ailesi ile sığınan, sonraki süreçte yaşanan bazı sorunlar nedeni ile ailesinden ayrı düşmüş suça sürüklenen refakatsiz bir çocuğun yaşam öyküsü sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmeye çalışılarak bazı müdahaleler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli Refakatsiz Çocuk, Sosyal Hizmet.

Abstract

In recent years, there has been a significant increase in the number of displaced people. There are many reasons for this, such as war and conflicts, lack of political stability, pressures by the state, acts of armed groups and gangs, economic social crises. However, a global sensitivity to this important social problem has not been established and sufficient attention and support has not been provided. For this reason, a lot of people suffered serious damage from the process, many people who are victims of displacement, have taken refuge in other countries or lost their lives during this time.

As it is known, one of the most important geographies of this process is in Syria. In the Syrian Arab Republic in 2012, the number of asylum seekers who migrated to our country after four years of internal turmoil. This type of migration has brought about many social crises in terms of asylum seekers and migrants. This process is considered as a process which means that there are different difficulties in terms of disabled people, children and other vulnerable groups. In this article, some interventions have been proposed by trying to evaluate the life history of the unaccompanied child who took refuge with his family after the Syrian civil war and who was dragged apart from his family due to some problems in the following process.

Keywords: Migration, Syrian Asylum-Seekers Child, Social Work.

1. Giriş

Savaş ve çatışmalar, siyasi istikrarsızlıklar, devlet zulümleri, silahlı gruplar ve çetelerin saldırıları, jeopolitik değişimler, krizler, ekolojik vb. sebeplerden ötürü, zorla yerinden edilen insan sayısı hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde artmaktadır. Zorla yerinden edilenler, dünyada en hassas ve en yardıma gereksinim duyan toplulukların başında gelmektedir. Ancak yerinden edilenlere yönelik uluslararası ilgi ve destekler, yeterli ve istikrarlı görünüm sergilemediği gibi, çatışma ve toplu ölüm durumlarında mümkünken, uluslararası toplumun ve medyanın ilgisi başka yöne kaydığı anda sona erebilmektedir (Korkut, 2009).

Kendilerinin kontrolleri dışında gerçekleşen olayların kurbanları olarak mülteciler, zorla yerinden edilen toplulukların önemli bir oranını teşkil etmektedir (Sancar ve Peker, 2005, 6). Çatışmalar, insanların yerlerinden edilmesi ya da doğal afetler sonucu ebeveynlerinden ve ailelerinden ayrılan çocuklar en korunmasız kişiler arasında yer almaktadır. Kendilerine en yakın kimselerden ayrılmış olan bu çocuklar, tam da onlara en fazla ihtiyaç duydukları anda, karmaşa içerisinde ailelerinin bakımından ve korumasından yoksun kalmaktadır. Bu çocuklar istismar ve sömürüyle karşılaşmakta ve hayati tehlikeye girebilmektedir.

* Öğr. Gör., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü.

** Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Doktora Öğrencisi.

Söz konusu çocuklar, erkek ya da kız kardeşlerinin korunması ve bakımı gibi yetişkinlere ait sorumlulukları da üstlenebilirler. Kendilerine yakın olan herkesi, yani evlerini, ailelerini, arkadaşlarını, düzenlerini kaybeden çocuk ve yetişkinler insani krizlerin, insan hayatı üzerinde yarattığı çarpıcı etkilerinin belirgin sembolleridir (UNICEF, 2014).

Türkiye Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birleşim noktası olarak, konumu gereği transit geçiş ülkesi özelliği göstermektedir. Bu nedenle geçmişten beri Türkiye göçlerin geçiş noktası olmuş, pek çok göçe ev sahipliği yapmış, göç ve sığınma olayları ile sürekli karşı karşıya kalmıştır. Tarihte birçok göçe ve sığınma olayına tanık olan Türkiye son olarak ta Suriyeli sığınmacıların göçüne ev sahipliği yapmıştır. Suriye’de 15 Mart 2011 de başlayan sivil halk ayaklanması zamanla iç savaşa dönüşmüştür. Suriye’de meydana gelen bu çatışmalar sonucunda halk güvenli bir alana geçmek zorunluluğuyla göç etmek durumunda kalmıştır. Başta Türkiye olmak üzere Suriye’ye olan yakın konumları nedeniyle Lübnan, Ürdün ve Mısır en çok göç alan ülkeler olmuştur (Keleş, 1995).

Ülkemizde birçok farklı ülkeden refakatsiz çocuk bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre Mart 2017 yılı itibariyle Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların %50’sinden fazlasını çocuklar oluşturmaktadır (ORSAM, 2017). Çocuk sayısının bu kadar yüksek düzeyde olması, başta barınma olmak üzere, sağlık, sosyal, eğitim ihtiyaçları noktasında birçok riski de beraberinde getirmektedir. Belirtilen ihtiyaçların az ya da karşılanamadığı durumlarda suç ve benzeri sapma davranışları görülebilmektedir.

Savaşın ortaya çıkardığı birçok sorunun yanında en önemli sorunlardan biri de savaşın mağdurları Suriyeli çocuklardır. Çocukluk çağının insan gelişimindeki önemi göz önüne alındığında, savaş mağduru bu çocukların sağlıklı ruhsal gelişim, sağlıklı büyüme ve iyi bir aile ortamına sahip olmak gibi temel haklardan mahrum oldukları, gelişimlerinin en önemli dönemlerinde çeşitli ruhsal problemlerle karşı karşıya kaldıkları gözlemlenmektedir. Bireyler için sağlıklı ve üretken bir yetişkin olmanın en önemli dönemi olan çocukluk evresi Suriyeli çocuklar için sağlıklı yaşanmamaktadır (Özer, 2016). Bu çocukların eğitime erişimine baktığımızda kampta yaşayan çocukların okullaşma oranı % 92 iken, kamp dışında yaşayan çocuklarda bu oranın % 26 olduğu görülmektedir, bu durum kamp dışında yaşayan çocukların okullaşma oranının çok düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Coşkun ve Emin, 2016).

Göç, göç gibi kaçınılmaz sosyal bir olgunun kendisi sonrasında meydana gelen hızlı toplumsal değişimler ve buna bağlı olarak bazı sosyal normların etkisini yitmesidir. Gönültaş ve Hilal (2012)’e göre suç davranışa etki eden pek çok koşul bulunabilir. Bunlardan bir tanesi de göç ve göçün tetiklediği hızlı toplumsal değişimlerdir. Yaşadığı yeri değiştiren ve hızlı bir toplumsal değişim sürecine tanık olan çocukların sapıcı ve nihayetinde suçlu davranışa doğrudan ya da dolaylı olarak yönelmesi beklenmektedir.

Ülkemiz ’de son yıllarda suça sürüklenme oranlarının yüksek olduğu ile ilgili istatistiksel bilgiler bulunmakta ve bu konu sürekli olarak ülke gündeminde farklı şekillerde yer bulmaktadır. Suç olgusunun çok geniş bir alt dinamiği bulunmakta, sorun alanı “refakatsiz çocuk ve suça sürüklenme” olarak ele alındığında daha geniş bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma ek olarak, 2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyeti’ndeki iç savaş sonrası ülkemize zorunlu göçle gelen yaklaşık 3.561.707 kişi bulunmakta, bunlardan 852.596’sı (0-18 yaş) çocuk grubunu oluşturmaktadır. Suriyeli göçmenlerin en çok ikamet ettikleri illerden birisi olan Gaziantep’te 375.633 (Toplam Suriyeli sayısının %18.73’ü) kayıtlı kişi ikamet etmektedir.

Bu büyüklükte bir göç hareketinin ülkemiz ve göçmenler açısından başta ekonomik olmak üzere, sosyal, eğitim ve sağlık başlıkları altında birçok sonuçları bulunmaktadır. Göçün birçok açıdan toplumu etkileyen yönleri bulunmakta, tüm nüfus gurupları arasında çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi hassas guruplar olarak adlandırılacak kesimlerin göçten daha fazla etkilendiği söylenebilmektedir. Bu amaçla ülkemizde, refakatsiz çocukların eğitim, sağlık, barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile kamu kurumları başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının çeşitli faaliyetler yürütmekte oldukları bilinmektedir.

Ülkemizde refakatsiz çocuklarla ilgili bakım ve koruma hizmetini Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yürütmektedir. Bakanlık tarafından 2015 yılında Refakatsiz Çocuk Yönergesi çıkarılmış, ülkemiz genelinde refakatsiz çocukların hizmet alabileceği ÇODEM’ ler (Çocuk Destek Merkezleri yönetmeliği) ilgili yönetmelik ve 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde tanımlanan refakatsiz çocuklara yönelik olarak yaklaşık 10 ilde hizmet vermektedir. Kuruluşlara, kolluk kuvvetleri veya ilgili kişi/kurumlar tarafından tespit edilen çocuklar kabul edilmekte, çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) uyarınca işlemler yapılmaktadır.

Aşağıda ayrıntısıyla ele alınacak olayda Suriye’de iç savaş sonrası aile ile birlikte ülkemize göç etmiş olan H.H’nin anne-babasını ve kardeşlerinden ayrılması, herhangi bir yakını bulunmaması, suça sürüklenme öyküsü ile çocuğa yönelik nasıl bir sosyal hizmet müdahalesi uygulandığı anlatılacaktır. Tartışma kısmında ise refakatsiz çocuk ve suç olgusu konusunda sosyal hizmet mesleki bakış açısı ile müdahaleler üzerinde durulacaktır.

2. Olgu

H. H. 2004 Halep/Suriye doğumludur, H.H. ülkelerinde yaşamlarını sürdürürken, Suriye iç savaşı başlamıştır. İlk yıllarda coğrafi konum olarak savaştan uzak olmalarından dolayı çocuk ve ailesi süreçten fazla etkilenmemiştir. Zamanla savaşın kendi bölgelerine de sıçramasından dolayı babaları R.E. belirli bir süre Suriye’de cezaevinde kalmıştır. Baba R.E. IŞID askerleri tarafından kurtarılmış ve aile ülkelerini terk ederek, Kilis ilinden Türkiye’ye giriş yapmıştır. Babası, üvey annesi ve diğer dokuz kardeşi ile birlikte bir süre Kilis ilinde yaşadıkdan sonra, Ankara iline yerleşmek üzere yola çıkmışlardır. Yolda emniyet görevlileri tarafından yakalanarak Şanlıurfa İlinin Ceylanpınar İlçesinde bulunan mültecilere ait kampa gönderilmişlerdir. Yaklaşık olarak bir yıl bu kampta kalmışlardır. Kampta kaldıkları süre içerisinde babası R.E. ile anne F. çocukların nedenini bilmediği bir sebepten dolayı tartışmışlardır. Tartışma ardından baba R.E. ilk eşinden olma çocukları H.H. ile kardeş V.H’ yi tartışmadan dolayı terk edip diğer aile bireylerini alarak, çocukların bilmediği bir yere gitmişlerdir.

2.1 Şanlıurfa İlindeki Sürec

H.H. ve kardeşi V.H. Ceylanpınar İlçesine gördükleri zabıta memurlarına ailelerinin kendilerini terk ettiğini ve kalacak bir yerlerinin ve akrabalarının olmadığını beyan ederek zabıta memurları aracılığı ile Şanlıurfa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı bir kuruluşa yerleştirilmişlerdir. Kuruluşa yerleştirilen çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirlerden, bakım tedbiri talep edilmiştir.

Kuruluşa yerleştirilen çocuklar kuruluş hizmetini kabul etmeyip ailelerinin yanlarına gitmek istemişlerdir. Şanlıurfa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü birimleri aracılığı ile ailenin bulunması hakkında araştırma yapmış olup, aileye ulaşamamıştır. Çocuklar terk edilmişlik duygusu içerisine girmiş olduğundan ruh halleri kırılan bir hale dönüşmüştür. Çocuk H.H. bulunduğu yaş itibarıyla rol model alma yaşında babası ve ailesi tarafından terk edildiğinden problem çözme ve sorunlar ile baş edebilme becerilerinin gelişmesi amaçlı bir rol model bulamamıştır. Karşılaştığı problemler karşısında çözümsüz kalıp, ağlama ve bağırma davranışlarıyla kendini ifade etmeye başlamıştır. Yaşadığı süreç içerisinde suçlayıcı davranışlar sergilemiştir. Babasını sürekli koruyucu konumunda, üvey annesini suçlu konumunda görmektedir. Kuruluşa bulunduğu süre içerisinde sıklıkla babasının iyi yaklaşımları ve koruyucu davranışlarından, üvey annesinin ise dışlayıcı ve soğuk davranışlarından bahsetmiştir. Çocuk H.H’nin terk edilmişlik duygusu içinde olmasından olumsuz tutum davranışlar geliştirerek, kendisinden küçük çocuklara karşı şiddet eğilimi göstermiştir. Aynı zamanda sıklıkla kuruluşu izinsiz olarak terk etmiştir.

Çocuk H.H. ve kardeşi V.H.’nin kuruluşta kaldığı süre içerisinde işlemlerinin daha rahat yapılabilmesi amaçlı geçici koruma kimlik belgesi çıkarılmıştır. Aynı zamanda kuruluş tarafından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden çocuk H.H. ve kardeşi V.H.’nin durumuna uygun bir hizmet modeline sahip bir kuruluşa nakli istenmiştir. Kardeşi V.H.’nin yaşının nakil istenen kuruluşa uygun olmaması ve kardeşlerin ayrılmaması amacıyla Genel Müdürlük tarafından nakil işlemi gerçekleştirilmemiştir.

Çocuk H.H’nin yaşının kaldığı kuruluşa uygun olmaması ve yaşına uygun bir kuruluşa naklinin yapılmaması sebebiyle misafir olarak Şanlıurfa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı başka bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir. Nakil olarak gittiği kuruluşta da hareketli davranışlar ile olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeye devam etmiştir.

2.2 Van İlindeki Sürec

Bir süre kuruluş hizmetinden yararlandıktan sonra Şanlıurfa Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden 11.11.2015 tarihinde Van Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir. Van ilinde çocuk H.H kuruluşu izinsiz terk etme gibi, uyumsuz davranışlarla birlikte, yaralama ve hırsızlık gibi suçlar kapsamında suça sürüklenmiştir. Yine burada uçucu madde kullanmıştır. Kuruluş hizmeti devam ederken intihar söylemleri ve teşebbüsü de başlamıştır. Van İlinde yapılan sağlık tetkiklerinde davranış bozuklukları tespit edilmiştir. Van ilinde tespit edilen davranış bozuklukları neticesinde Elazığ ilinde Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde, psikotik belirtili ağır depresif nöbet tanısıyla tedavi görmüştür. Tedavi ardından çocuk H.H’nin kuruluş içinde olumsuz tutum ve davranışları devam etmiştir.

2.3 Mersin İlindeki Süreç

Olumsuz tutum ve davranışlarından dolayı kuruluşa uyum sağlayamayan H.H. için, Van Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden başka bir kuruluşa nakil talep etmiştir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 22.11.2016 tarihinde Mersin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir. Mersin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa kabulünden sonra çocuğun eğitim durumu değerlendirilmiş, bir Anadolu İmam Hatip Lisesine kaydı yapılmıştır. Nakil olarak gittiği kuruluştaki bakım altında olan çocuklar tarafından yabancı uyruklu olduğundan dolayı bir dışlanmaya maruz kalmıştır. Bu dışlanma neticesinde, kayıt yapıldığı okul içindeki ve akranları arasında problemler olmuştur. Ardından Mersin İlindeki kuruluşun hizmetini sonlandırması ile birlikte kuruluş çocukları ile birlikte Kayseri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir.

2.4 Kayseri İlindeki Süreç;

25.09.2017 tarihinde kapanan kuruluştan Kayseri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir. Kayseri İlindeki hizmet aldığı kuruluştaki uyumsuz ve saldırgan davranışları devam etmiştir. Kayseri İlinde, Mersin ilinde olduğu gibi yabancı uyruklu olduğundan dolayı dışlanmaya maruz kalmıştır. Kayseri İlinde de psikolojik rahatsızlık geçirmiştir. Depresif bozukluk tanısı konularak ilaç tedavisine başlanmıştır. Tedaviye yanıt vermemiş aynı durum devam etmiştir. Bu süreç içerisinde yabancı uyruklu refakatsiz çocuklara hizmet veren, durumuna uygun Yozgat Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir.

2.5 Yozgat İlindeki Süreç

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Kayseri Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluştan Yozgat Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı bir kuruluşa 08.11.2017 tarihinde nakli gerçekleştirilmiştir. Yozgat İlinde de çocuğun hizmeti reddetme durumu devam etmiştir. Kuruluşu birden fazla izinsiz olarak terk etmiştir. İzinsiz terk dönüşü kuruluş içerisinde eline geçen bir fincan vasıtası ile kendini kesme davranışı gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda süreç içerisinde suça sürüklenme durumundan dolayı da adli süreçlere de dahil olmuştur. Kuruluş içerisinde bu zamana kadar yaşamış olduğu dışlanma sebebi ile kuruluş çocukları tarafından kabul görmemiş ve çocuk tamamen ortamdaki soyutlanmıştır. Çocuk H.H. süreç içerisinde hizmet aldığı kuruluş personellerine fiziksel saldırılarda bulunmuştur. Kuruluşun alt yapı sisteminin eksikliği, çocuğa danışmanlık ve psikolojik desteği sağlayacak yeterli personelin olmaması sebebi ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Yozgat Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluştan Gaziantep Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı başka bir kuruluşa nakli gerçekleştirilmiştir.

2.6 Gaziantep İlindeki Süreç

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Yozgat Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluştan Gaziantep Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşa 06.12.2017 tarihinde nakli gerçekleştirilmiştir. Halen Gaziantep İlinde bulunan kuruluştan hizmet almaya devam etmektedir.

3. Tartışma

Sosyal hizmet mesleği, toplumda tüm nüfus grupları ile çalışmakta, öncelikli olarak engelli, yaşlı, madde bağımlısı ve mültecilik gibi dezavantajlı grupların sorunları ile ilgilenmekte olan bir meslektir. Özellikle son yıllarda ülkemiz, bulunduğu coğrafya 'da gerçekleşen iç savaş türü afetler nedeni ile milyonlarca insanı mülteci olarak topraklarında barındırmakta olup mültecilerle sosyal hizmet uygulamaları da bu süreçte ön plana çıkmaktadır.

Mülteciler arasında en fazla sayıya sahip olan Suriye uyruklular arasında çocuk nüfus gurubu önemli bir oranı (%27) oluşturmaktadır. Göç olgusunun çocukları birçok açıdan etkilediği ile ilgili çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalardan bazıları, iç/dış göç yaşayan çocuklarda daha fazla davranış ve duygusal problemlerin olduğunu ortaya koymaktadır (Janssen vd., 2004, 133; Stevens vd., 2005, 571).

Göç sonrasında çocukların yaşadıkları sorunlar arasında yüksek düzeyde anksiyete/depresyon, sosyal ilişkilerde problemler, hiperaktivite belirtileri, travma sonrası stres bozukluğu, düşük benlik saygısı, düşük yaşam doyumu, okul başarısızlığına bağlı problemler, suç ve şiddete yönelim yer almaktadır (Benghi-Arslan vd., 477-484; Heptinstall vd., 2004, 373-380; Diler vd., 2003, 16-21; Fazel ve Stein, 2003, 134; Gün ve Bayraktar, 2008, 167-176; Polat Uluocak, 2009, 36; Erkan ve Erdoğan, 2006, 90).

Refakatsiz çocukların psiko-sosyal olarak sağlıklı bir gelişim göstermesinde ailenin çocuklar üzerindeki kontrolü, sevgi ilişkisi, göç ile ilgili düşünceleri, eğitim, sosyo-ekonomik durum, göçle bağlantılı ekonomik, politik, sosyal ve diğer etkenler, göç nedenleri, göç sırasında ve sonrasında çocuk-ebeveyn

ayrılığı yaşanması durumu ve çocuğun manevi yönden gelişimi gibi birçok faktör etki etmektedir (Köse vd., 2011, 225; Polat, 2007, 106; Manço, 2000, 133).

Refakatsiz göçmen çocuklar, ebeveynleriyle beraber gelen çocukların yapmak zorunda olmadıkları çoğu işi kendilerinin yapacağı düşünülecek olursa; bu durumun çocukların eğitim, sağlık, barınma gibi temel gereksinimlerinden yoksun bir şekilde hayatlarını devam ettirmek durumunda kalacakları göz ardı edilmemelidir (Kalaycı ve Serpen, 2017). Bu açıdan bakıldığında refakatsiz çocukların temel ihtiyaçlarının yetersiz ya da karşılanmadığı bir tablodan söz etmek mümkündür. Ülkemizde refakatsiz çocukların birçok sorun yaşadığı bilinmekte, yaşanan sorunları çocuk işçiliği, eğitim ve sosyal sorunlar, madde bağımlılığı, suça yönelim, erken yaşta evlilikler gibi başlıklar halinde değerlendirilebilir.

Günümüzde suça yönelim ve madde kullanımının, ülkemizde refakatsiz çocuklarda dâhil tüm çocuk ve gençleri tehdit eden bir sorun haline geldiği söylenebilir. Bu nedenle sorunun çözümünde doğru ve etkin politikaların oluşturulması, mikro-mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet uygulamalarının yapılması önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet, toplumsal değişimi ve insanların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesini teşvik eden ilkelere sahip olan bir meslek dalıdır. Aynı zamanda sosyal hizmetin, sosyal adalet ve insan hakları gibi iki temel ilkeye dayandırıldığı sosyal hizmetin tanımında açıkça belirtilmiştir (IFSW, 2014). Refakatsiz çocuklara yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin de bu temel ilkeler üzerinden yapılması önemlidir. Kohli (2007) Sosyal hizmet değer ve etik ilkelerine göre, mülteci çocukların sosyal refah seviyelerinin yerli çocuklarla aynı düzeyde olması öngörülmektedir.

Refakatsiz çocuklara yönelik müdahaleler de birden fazla sosyal müdahale yöntemi kullanılabilir. Duyan (2010)'a göre güçlendirme, sığınmacı ve mültecilerle yapılacak sosyal hizmet müdahalelerinden birisi olup, insanların kendilerini ilgilendiren olaylara, durumlara katılmaları ve onları denetim altında tutmaları için yeterince güçlü olabilmelerinin sağlandığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Buz (2004) Refakatsiz göçmen çocuklar ile çalışırken uygulamalarda kullanılacak güçlendirme yaklaşımı ile çocukların içinde yaşadıkları toplum ile uyum becerilerinin artırılması ve toplum için de yaşamış oldukları sorunlar ile baş etme yöntemleri geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, refakatsiz göçmen çocukların çevrelerinde var olan sosyal sistemler ile bağlantı kurmak için kapasitelerini artırmada yardımcı olmaktadır.

Sonuç

Ülkemizde refakatsiz çocuklarda suça sürüklenme ve madde kullanımı sorununa yönelik müdahalelerde şu noktalara dikkat etmek gerekmektedir:

1. Refakatsiz çocuklar ilgili kamu kurumları tarafından belirli bir takip sistemi ile izlenmelidirler.
2. Çocukların hizmet alabileceği çocuk destek merkezlerinin sayısının, personel ve diğer olanaklarının geliştirilmesi önemlidir.
3. Refakatsiz çocuklara yönelik kapsamlı bir eğitim desteği verilmeli, sosyal uyum ve ruh sağlığı koruma programları uygulanmalıdır.
4. Çocukların aile yakınları ve sosyal çevreleri ile bağlantı kurmalarına özen gösterilmesi önemlidir.
5. Suça sürüklenen-Madde kullanımı bulunan çocuklara yönelik önleme, tedavi ve rehabilitasyon uygulamaları yapılması önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Buz, Sema (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul- Mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Coşkun, İpek ve Emin, Müberra Nur (2016). *Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitimde Yol Haritası: Fırsatlar ve Zorluklar*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Diler, R.S., A. Avci, G. Seydaoglu (2003). Emotional and Behavioural Problems in Migrant Children. *Swiss Medical Weekly*, Volume 133, Issue pp. 16-21
- Duyan, Veli (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri* (1.Baskı). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayınları, No: 016.
- Erkan, Rüstem ve Erdoğan, M. Yüksel (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, C.9, S.9, s. 79-90. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/spcd/issue/21102/227258>
- Fazel, Mina ve Stein, Alan (2003). Mental Health of Refugee Children: Comperative Study. *BMJ*, pp. 327, 134.
- Gonneke W. J. M., Stevens., A. M. Vollebergh , Wilma., V. M. Pels, Trees ., A. M. Crijnen , Alfons (2005). Predicting externalizing problems in Moroccan immigrant adolescents in the Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, Volume 40, Issue 7, pp. 571-579.
- Gönültaş, Burak Miraç ve Hilal, Ahmet (2012). Çocuk Suçluluğunda Göç Faktörü: Adana Örneği, *Adli Tıp Dergisi*, C. 26, S. 3, s. 156-165.
- Gün, Zübeyit ve Bayraktar, Fatih(2008). Türkiye'deki İç Göçün Ergenlerin Uyumundaki Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, C.19, S.2, s.167-176.
- Heptinstall, Ellen, Sethna, Vahehta, Taylor, Eric (2004). PTSD and Depression İn Refugee Children: Associations With Pre-Migration Trauma And Post-Migration Stress. *European Child and Adolescent Psychiatry*, Volume 13, Issue 6, pp. 373-380, <https://doi.org/10.1007/s00787-004-0422-y>

- International Federation of Social Workers (IFSW). (2014). *Definition of Social Work*. <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>, Erişim tarihi: 25 Nisan 2017.
- Janssen, M., Verhulst F.C., Bengi Arslan L., Erol N., Salter C.J, and Crijnen A. (2004). Comparison of Self Reported Emotional And Behavioral Problems In Turkish Immigrant, Dutch And Turkish Adolescents. *Social Psychiatry*, Volume 39 Issue 2, pp. 133-140.
- Kalaycı, E., Sezen Serpen, Ayşe (2017) Refakatsiz Göçmen Çocuklar İle Sosyal Hizmet Uygulamaları (Bildiri); ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies) Sakarya.
- Keleş, Ruşen (1995). *Anakent ve İlçe Belediyeleri Arasında Görev Bölüşümü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kohli, Ravi K.S (2007). *Social Work with Unaccompanied Asylum-Seeking Children*. Palgrave Macmillan.
- Korkut, Recep (2009). *İstanbul'daki Göçmenler: 2000'lerden Bir Görünüm*. İstanbul: British Council.
- Köse, Sezen., Aslan, Zeynep, Başgül, Ş. Senem., Şahin, Seylan., Yılmaz, Şebnem., Çıtak, Şerhat vd.. (2011). Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Psikiyatrisi Polikliniğe Yönlendirilen Adli Olgular. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, S.12, s. 221-225.
- Manço, Altay (2000). Belçika'da Türklerin 40 yılı (1960-2000): Sorunlar, Gelişmeler, Değişmeler. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi* C.1, S.1, s. 124-133.
- ORSAM (2017). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(48\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(48).pdf), Erişim tarihi: 7 Nisan 2018.
- Peker, Bülent ve Sancar, Mithat (2005). *Mülteciler ve İltica Hakkı*. Ankara: İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi Yayını.
- Polat Uluocak, Gonca (2009). İç Göç Yaşamış ve Yaşamamış Çocukların Okulda Uyumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 26, s. 36-44.
- Polat, Gonca (2007). İç Göçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, C. 18, S.1, s. 89-106.
- UNICEF (2014). *Refakatsiz ve Ailesinden Ayır Düşmüş Çocuklar'a İlişkin Kurumlararası Rehber*, (Ed. Kamil Kurtul). Uluslararası Kızılhaç Komitesi Merkezi Takip Kurumu ve Koruma Birimi.
- Yeşim ÖZER, Yeşer. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *The Journal of Academic Social Sciences*, C.37, s. 76-76. 10.16992/ASOS.11696.